

Tarja lund
tarja.lund@elisanet.fi

Kun vanhemmat eivät kuule, ei taaperon ääni kuulu

Olen työskennellyt kouluttajana ja työnohjaajana päivähoiton piirissä jo 15v. Yhteistyöni päivähoiton työntekijöiden kanssa on ollut jatkuvaa ja läheistä. Yhteistyömme tavoite on ollut yhdistää kasvattajien kasvatustieteellinen osaaminen ja oma lapsen emotionaalista kasvua koskeva asiantuntemus ja tämän kautta pyrkiä ymmärtämään eri ikäisten lasten ja heidän vanhempiansa tarpeita vielä paremmin päiväkotihoidossa. Tämä yhteistyö ja lisääntynyt ymmärrys, on mahdollistanut uusien työkäytäntöjen kehittämisen, joissa paremmin pystytään vastaamaan lasten ja heidän vanhempiansa tarpeisiin päiväkotihoidossa.

Kun pieni lapsi viettää päivittäin lähes koko valvellaoloajan päivähoitossa, silloin on tärkeä tiedostaa ettei kyse ole ainoastaan virikkeiden tarjoamisesta ja kivojen asioiden tekemisen mahdollistamisesta lapselle, vaan kyse on yhtäläillä lapsen emotionaalisen kasvun, mielen rakentumisen tukemisesta.

Näiden vuosien aikana olemme oppineet paremmin ymmärtämään tärkeitä lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä päivähoitohenkilöstön haasteita ja huolenaiheita, jotka ikävä kyllä ovat jääneet päiväkodin seinien sisäpuolelle. Mitä pitempään työtäni teen päivähoitohenkilöstön kanssa, sitä selkeämmin vahvistuu tunne siitä että näiden ongelmien ja epäkohtien esille nostaminen yhteiskunnallisessa keskustelussa, alkaa olla enemmän kuin välttämättömyys. Kasvavien ongelmien myötä on myös nähtävissä miten vastustus ja haluttomuus lähestyä ongelmia, kasvaa sekä vanhemmilla että päättäjillä, samalla kuin päivähoitohenkilöstön jaksaminen ja turhautuminen alkaa olla ääri-rajoiillaan. Vaikeus saada koulutettua henkilökuntaa päiväkoteihin on ilmiö joka kiistämättä myös kertoo tästä päivähoitohenkilöstön huolestuttavasta tilanteesta.

Vasta kun yhdessä paremmin ymmärrämme päivähoitoon liittyviä ongelmia, pystymme niihin vaikuttamaan. Vanhemmat tarvitsevat mahdollisuuden ymmärtää miten päivähoitohenkilöstön vaikea tilanne ja erilaiset päiväkotityöhön liittyvät epäkohdat vaikuttavat lapseen, sekä päivähoitohenkilöstön edellytyksiin tarjota riittävän hyvää tuki eri-ikäisten lasten kehitykselle. Kun ongelmia yhdessä pohditaan pystyvät vanhemmat myös lapsiaan paremmin ymmärtämään ja auttamaan, sekä kotona että yhdessä päiväkodin hoitajan kanssa.

Alle kolmevuotiaiden tilanne päivähoitossa.

Alle kolme vuotiaiden jatkuvasti vaikeutuva tilanne päivähoitossa on ollut työssämme suurin huolenaihe. Olemme nähneet miten vaikeata vanhemmilla on säilyttää kiinteä toimiva suhde taaperoon. Etenkin äidin kyky olla tunnetasolla läsnä taaperon kehityksessä, joutuu koetukselle. Liian usein olemme seuranneet miten äidin ja taaperon suhde alkaa takkuilla jo hyvin pian päivähoitotoiminnan aloituksen jälkeen. Miten ongelmat jatkuvat ja mutkistuvat kun vanhemmat eivät enää ole riittävästi kuulolla taaperon tarpeiden suhteen.

Mitä pienemmästä lapsesta on kyse sen herkemmin suhde on myös häiriöille altis ja sen haitallisemmat ovat myös niiden vaikutukset. Miksi näin sitten käy?

Mitkä asiat vaikuttavat vanhemman ja taaperon suhteen ohenemiseen?

1. Eron merkityksen riittämätön ymmärrys

Päälimmäisenä ehkä kaikkein tärkein lapsen ja äidin suhdetta häiritsevä tosiasia on että sekä vanhemmat että päivähoiton kasvattajat eivät riittävästi ymmärrä mitä päivähoiton aloitus merkitsee taaperolle ja äidille. Miten he ovat kehityksellisesti vielä riippuvaisia toisistaan hyvin merkitsevällä ja syvällä tasolla. Miten kipeä asia, pitkä päivittäinen ero on. Miksi on niin tärkeä yhdessä tämä nähdä ja ymmärtää.

Kun päiväkodin työntekijät ymmärtävät ja pystyvät vanhemmille tarjoamaan työkäytäntöjä ja oikeata apua tässä varsin suuressa stressitilanteessa, jolloin äidin ja taaperon suhde joutuu kovalle koetukselle, silloin päivähoito pystyy parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan vanhempien ja taaperon välistä suhdetta ja sen jatkuvuutta, jo heti päivähoiton alussa.

Tämäkaltainen osaaminen ja ymmärrys on kuitenkin harvinaista tänä päivänä päivähoitossa, koska kasvattajien koulutukseen vielä varsin puutteellisesti sisältyy äidin ja lapsen varhaisen kiintymyssuhteen sisällön ja merkityksen ymmärtäminen. Myös niissä päiväkodeissa joissa pyritään kehittämään työkäytäntöjä jotka mahdollistavat paremman tuen vanhemmille ja taaperolla, nähdään vaikeudet työtapojen kehittämisessä päivähoitoa tukevissa rakenteissa. Uusien työtapojen kehittämisen merkitystä lasten ja vanhempien hyvinvoinnin kannalta ei vielä hallinnollisella tasolla riittävästi ymmärretä, eivätkä hoitajat saa tarvitsemaansa tukea ja apua.

2. Riittämätön yhteistyö lapsen kehityksen pohdinnassa ja tukemisessa

Vanhempien ja hoitajien välinen liian pinnallinen ja liian epämääräinen yhteistyö lapsen kehitysaskelten pohdinnassa on epäkohta joka häiritsee vanhempien mahdollisuuksia pysyä tunnetasolla kiinni lapsen arjessa sekä lapsen kehitysaskelten tukemisessa.

Päivähoiton kasvattajilla ei tavallisesti ole riittävästi lapsen emotionaalista kehitystä koskevaa osaamista. Vaikka lapsen kehityspsykologia onkin osa opintoja, ei tämä osaaminen ole kuitenkaan riittävästi integroitunut hoitotyön konkretiaan ja yhteistyöhön vanhempien kanssa.

Lapsen kehityksen seuraaminen ja yhdessä vanhempien kanssa tukeminen edellyttää hoitajilta ymmärrystä eri-ikävaiheiden keskeisistä kehitystavoitteista, sekä siitä miten päiväkodin arjessa konkreettisesti, näitä askelia tuetaan. Kun hoitajalla on ymmärrys ja keinot, vasta silloin he myös pystyvät auttamaan vanhempia näkemään miten tärkeä yhteistyö näiden kehitysaskelten yhteisessä pohdinnassa lapselle on. Näin myös vanhemmilla säilyy elävä suhde lapsen kehityseen ja siihen liittyviin tunteisiin.

3. Työelämän vaativuus

Kolmantena häiritsevänä tekijänä voitaneen mainita työelämän vaativuus. Työelämä imaisee äidin usein hyvin nopeassa tahdissa. Työssä vaaditaan usein kaikkia henkisiä voimia ja etenkin paljon aikaa. Tämän lisäksi arjen ja kodin pyörittäminen jää vielä perheessä pääasiallisesti äidille. Äidin mahdollisuudet säilyttää taapero mielessään työpäivän, usein päiviäkestävien työmatkojen aikana, ei ole helppoa. Kuitenkin äidit usein pyrkivät osallistumaan täysipainoisesti työelämään, joka on omiaan synnyttämään ristiriitoja sekä varsin usein uupumusta ja pahaa oloa.

Taaperon tarpeiden kuuleminen ja taaperon lähellä pysyminen, vaikka se olisikin hoitajan avulla ja välityksellä, on äidille, joka samalla pyrkii uraansa työelämässä rakentamaan, varsin uuvuttavaa.

Kun äiti ei pysty säilyttämään läheistä tunnesuhdetta taaperoonsa on hänen vaikeata ymmärtää miten tuskallinen ero äidistä useasti on ja miten paljon äidin, isän ja hoitajan apua lapsi tässä tarvitsee. Kun äiti on joutunut liian etäälle taaperostaan ei hän myöskään pysty tuntemaan miten taaperoon sattuu kun äiti on päivät kotona uuden vauvan kanssa taaperon ollessa päiväkodissa.

Mikä huolestuttavinta, ettei myöskään yhteiskunnallisella tasolla ymmärretä näiden stressitekijöiden vaikutusta lapsen hyvinvointiin ja kehitysmahdollisuuksiin. Eikä ole ainoastaan kyse lapsen pahoinvoinnista vaan usein myös äidin. Kun äiti kokee itsensä avuttomaksi ja neuvottomaksi oman lapsensa kanssa, kun hän kokee itsensä huonoksi vanhemmaksi kun ei pysty lastaan ymmärtämään ja auttamaan, ei ole ihme jos taakka tuntuu ylivoimaiselta. Uupumus ja huono olo voitaneen nähdä myös tilastoissa nuorten naisten masennusten määrän jyrkässä nousussa.

4. Yhteiskunnan tuen riittämättömyys

Yhteiskunnassa, etenkin mediassa vallitsee vahva usko ja pyrkimys vanhemmuuden yhdenmukaistamiseen. Ei haluta nähdä isä- ja äiti-suhteen erilaisuutta ja niiden toisiaan täydentäviä ja eri tavoin lapsen kehitystä tukevaa ja rikastuttavaa merkitystä eri kehitysvaiheissa. Tärkeintä tuntuu olevan vanhemmuuteen liittyvän ”työtaakan” tasaan jakaminen niin että molemmat vanhemmat samalla lailla pystyisivät panostamaan työelämään.

Työelämään palaavan, päivähoitoon taaperonsa jättävän äidin, hätään ja tuskaan suhtaudutaan ikään kuin kyseessä olisi joku äidin heikkous tai epärealistinen kuva omasta tärkeydestään. Ahdistuneet äidit usein kuulevat työkavereiltaan että: ”hassuhan sinä olet, kyllä se siellä pärjää sinulla se ongelma on”. Tämänkaltaisen asenne yhdessä yhteiskunnan puuttuvan arvostuksen ja tuen kanssa on omiaan vauhdittamaan lapsen ja vanhempien välisen suhteen ohenemista. Mikä taas vuorostaan johtaa vanhempien vaikeuksiin nähdä ja ymmärtää taaperonsa tarpeita. Avuttomuus ja epäonnistumiset lapsen tarpeiden kohtaamisessa nakertavat vanhempien itsetuntoa vanhempina ja lisäävät usein myös perheen sisäisiä ristiriitoja sekä kiristävät puolisoiden välistä suhdetta.

5. Eväät vanhemmuuteen?

Nuorten äitien uus-avuttomuus lasten hoidossa on vielä suhteellisen uusi ilmiö, mutta on kovaa vauhtia yleistymässä. Tärkeä on tässä kohtaa miettiä minkälaisia eväitä Suomessa vallitseva kasvatuskäytäntö antaa vanhemmuudelle. Kykymme aikuisena kohdata vanhemmuuden haasteet, kykymme hoivata ja kokea lapsen hoiva merkityksellisenä ja tyydyttävänä on peräisin omista kokemuksistamme läheisen rakastavan aikuisen hoivasta ja siitä miten olemme sisäistäneet vanhemman hyvän hoivan arvostetuksi osaksi omaa persoonallisuuttamme.

Eväät kykyyn hoivata ja tukea taapero-ikäistä lasta tulevat omista kokemuksistamme varhaislapsuudessa. Tämän päivän nuoret äidit ovat usein itse kasvaneet päiväkodin isossa lapsi ryhmässä, vaihtuvien aikuisten kannattelemina. Liian usein oman äidin läheisyys ja tuki hoivaan liittyvässä taaperoiän kehityksessä on jäänyt ohueksi.

Kun vauva- ikä jää taakse tuo taapero-ikä mukanaan hämmennystä ja avuttomuutta. Lapsen normaaliin kehitykseen kuuluva myrskyinen vaihe on äideille usein yllätys johon sisältyy paljon epävarmuutta ja ihmetystä. Usein äideistä tuntuu etteivät heidän kykynsä äiteinä enää riitä, että lapsi tarvitsee jotain muuta, jotain sellaista mitä päiväkodit pystyvät tarjoamaan. Äidit jopa kokevat että lapsessa tai heissä äideissä on jotain epänormaalia kun taapero-ikäisen tunnepurkauksista tulee arkipäivää. Ratkaisu on yhä useammin päiväkotihoito, oli sitten äiti töissä tai ei.

6. Kun hoitajat pyrkivät ”suojelemaan”vanhempia

Eräs päivähoidon toimintaan liittyvä epäkohta joka myös etäännyttää vanhempia lapsestaan, on päiväkodin hoitajien hyvää tarkoittava vanhempien ”suojeleminen”. Koetaan että päiväkodin usein odottamattomista hoitoon liittyvistä tilanteista ja niiden vaikutuksista taaperon turvallisuudentunteeseen ei vanhemmille kerrota koska ”asiallehan ei voi mitään”.Hoitajat jättävät myös usein kertomatta lapsen ikävästä ja äidin kaipuusta koska eivät halua lisätä äidin ”syyllisyydentunteita ja huolta” Ikään kuin lapsen kohdistunut ylimääräinen stressi päivähoidossa ei olisi asia josta vanhempien pitäisi olla tietoisia.Taaperot ovat täysin kyvyttömiä itse kertomaan vanhemmille tapahtumista ja niihin liittyvistä usein hyvinkin hankalista tunteista.Hyvää tarkoittavat hoitajat tekevät karhunpalveluksen vanhemmille.Vaikeista tilanteista vaikenemalla hoitajat eivät anna vanhemmille mahdollisuutta ymmärtää ja auttaa lastaan.

Kertomalla vanhemmille mahdollisimman paljon taaperon päivästä myös vaikeista asioista ja miten ollaan yritetty taaperoa tukea ja auttaa, tuetaan vanhempia parhaalla mahdollisella tavalla.

Hoitajien vaikenemisen takana on kuitenkin usein myös tunne omasta avuttomuudesta, tilanteesta johon mitenkään ei pysty itse vaikuttamaan ja jossa itsellä usein puuttuvat keinot auttaa.

Alle kolmevuotiaat haavoittuvin ryhmä päivähoitossa

Suurin huoli päiväkotihoidossa liittyy alle kolmevuotiaiden ja heidän vanhempiansa tarpeiden näkymättömyyteen. Kyseessä on herkästi haavoittuva lapsiryhmä jonka kehitysvaihekohtaisiin tarpeisiin vastaaminen on edellytys normaalin kehityksen etenemiselle.

Kouluikäisten jatkuvasti lisääntyvät oppimiseen ja omien tunteiden hallitsemiseen liittyvät vaikeudet, sekä myös lasten masennusten määrän kasvu, ovat esimerkkejä ongelmista joiden juuret usein ovat löydettävissä taaperovaiheen häiriöistä.

Merkittävä, lasten ja vanhempien lisääntyvää pahoinvointia ennaltaehkäisevä toimenpide olisi erottaa alle kolmevuotiaiden päiväkotihoito omaksi erilliseksi ryhmäkseen ja varmistaa sellaisten työkäytäntöjen kehittämisen ryhmässä, joissa taaperoiden ja heidän vanhempiansa tarpeet riittävän hyvin tulisivat kohdatuiksi.

Alle kolmevuotiaiden täydellinen avuttomuus ja jatkuva turvallisen aikuisen läsnäolo, tulevat puutteellisesti huomioituiksi nykyisessä käytännössä.

Kiinteä vuorovaikutus hoitajan ja lapsen sekä hoitajan ja vanhempien välillä turvaa parhaiten taaperon normaalin kehityksen. Tämänkaltaisen tuen tarjoaminen päiväkodeissa on nykyisissä olosuhteissa lähes mahdotonta.

Esim.

Henkilökunnan vaihtuvuus ja läsnäolo lapsiryhmässä vaihtelee melkein päivittäin.

Turvallisten, tuttujen aikuisten lukumäärä ei ole pienten ryhmässä mitoitettu tavalla joka takaisi edes minimissään turvalliset puitteet.

Aikaa rauhalliselle keskustelulle, suhteen ylläpitämiselle ja rakentamiselle vanhempiin, ei olla sisällytetty hoitajan työaikaan.

Hoitotilat ovat usein sopimattomia taapero-ikäiselle, pakottaen ison määrän lapsia ja aikuisia samaan samaan tilaan moneksi tunniksi päivittäin.

Erilaisten ärsykkeiden paljous ja taaperon olematon kyky hahmottaa ja ymmärtää nopeasti vaihtuvia tilanteita, aiheuttaa usein jatkuvaa ylimääräistä stressiä, ei vaan taaperolle vaan myös hoitajille ja epäsuorasti myös vanhemmille.

Tässä vaan muutamia epäkohtia jotka kertovat puutteellisesta taaperon tarpeiden näkemisestä päiväkotihoidossa.